

Емилија Стошић¹, докторанд
Универзитет у Нишу
Правни факултет
Србија

ОБУСТАВА ПРИМЕНЕ МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ МЕДИЦИНСКОГ КАРАКТЕРА

Апстракт: Рад представља покушај детаљне анализе законске регулативе мера безбедности медицинског карактера у домаћем кривичном законодавству, усмерен ка одредбама којима је регулисан поступак за изрицање ових мера безбедности, са посебним акцентом на поступак обуставе истих, а пре свега на поступак обуставе примене мера безбедности обавезног психијатријског лечења – који је и најпотпуније регулисан, при чему се као посебно спорно истиче питање законски непрецизираних поступака обуставе преосталих мера безбедности медицинског карактера. Анализа рада задржава се у оквирима важеће законске регулативе посматраних мера безбедности у кривичном законодавству Републике Србије, са истовременим указивањем на недоречености, правне празнине и непрецизности које постоје у актуелној регулативи поступка обуставе истих.

Кључне речи: мере безбедности медицинског карактера, изрицање мера безбедности, обустава примене мера безбедности, правне празнине

Уводна излагања о медицинским мерама безбедности

Мере безбедности у домаћем систему кривичних санкција заузимају важно место. Оне представљају посебну врсту кривичних санкција, супституте краткотрајним казнама затвора, које се могу изрицати сваком учиниоцу кривичног дела – малолетном и пунолетном, лицу које је скривљено или без кривице извршило кривично дело.² Систем мера безбедности у нашем позитивном кривичном законодавству чини једанаест мера безбедности, при чему се прве четири – обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи,

¹ stosic.ema.emilija@gmail.com; Emilija Stošić, University of Niš, Faculty of Law, Serbia

² Д. Јовашевић, *Кривично право – општи део*, Београд 2010, 253.

обавезно психијатријско лечење на слободи, обавезно лечење наркомана и обавезно лечење алкохоличара, могу окарактерисати као мере медицинског карактера.³

Да би мера безбедности у конкретном случају била изречена, неопходно је да на страни учиниоца постоји одређено стање или одређени услови због којих се, са високим степеном вероватноће, може очекивати да ће учинилац поново вршити кривична дела, те да се изреченом мером таква стања или услови могу отклонити, што указује да је код ових кривичних санкција у првом плану специјална превенција, а у оквиру опште сврхе кривичних санкција – заштите друштва од криминалитета. Иако се основ за примену ових мера налази у опасном стању које постоји код учиниоца кривичног дела, оне се увек изричу у вези са извршеним кривичним делом. То значи да се мере безбедности изричу *ante delictum* – тек пошто је кривично дело извршено.⁴ Од овог правила постоји један изузетак, који се тиче изрицања мера безбедности обавезног психијатријског лечења – када се изричу лицима за која се током поступка утврди да су у стању неурачунљивости извршила противправно дело одређено у закону као кривично дело, односно лицима на чијој страни не стоји кривица као обавезни елемент кривичног дела.

Мера безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи уведена је у кривична законодавства као једна од првих и настала је као одговор на потребу за побољшањем психичког стања учинилаца кривичних дела са одређеним менталним поремећајима, на који начин би се могла отклонити или евентуално смањити опасност од понављања таквих понашања, проистеклих из наведених поремећаја. Наведена мера безбедности изриче се учиниоцу који је кривично дело учинио у стању битно смањене урачунљивости, ако се, с обзиром на учињено кривично дело и стање душевне поремећености, утврди да постоји озбиљна опасност да учинилац учини теже кривично дело и да је ради отклањања ове опасности потребно његово лечење у таквој установи, а под истим условима, суд ће ову меру безбедности изрећи и учиниоцу који је у стању неурачунљивости учинио противправно дело предвиђено у закону као кривично дело. Овом мером, о којој одлуку доноси суд на основу налаза и мишљења вештака судско-психијатријске струке, извршилац се изољује из друштва и ограничава му се слобода кретања на неодређено време. Како одредбама закона није одређено максимално трајање ове мере, њена примена престаје онда када престане

³ Поред наведених мера безбедности медицинског карактера, наш законодавац познаје још и мере безбедности: забрана вршења позива делатности и дужности, забрана управљања моторним возилом, одузимање предмета, протеривање странаца из земље, јавно објављивање пресуде, забрана приближавања и комуникације са оштећеним и забрана присуствовања одређеним спортским приредбама – члан 79 Кривичног законика (*Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019) – у даљем тексту: Кривични законик.

⁴ И. Илић и Д. Димовски, „Осврт на важећу регулативу мера безбедности”, *Билтен праксе Вишег суда у Нишу*, бр. 32/2014, Ниш 2014, 32.

и потреба за лечењем учиниоца, у ком случају суд доноси решење о обустави изречене мере безбедности.

Мера безбедности обавезно психијатријско лечење на слободи уведена је као последица напретка у медицини, односно повећања терапијских могућности у психијатрији, које је довело до тога да се многи поремећаји могу на задовољавајући начин лечити и у ванинституционалним условима, односно у нехоспиталном систему лечења. У ситуацијама када то околности омогућавају, опасност по околину која стоји на страни учиниоца, може се отклонити спровођењем поступка лечења и у амбулантним условима. Суд ће ову меру изрећи учиниоцу који је у стању неурачунљивости учинио противправно дело одређено у закону као кривично дело, ако утврди да постоји озбиљна опасност да учинилац учини противправно дело које је у закону предвиђено као кривично дело и да је ради отклањања ове опасности довољно његово лечење на слободи. Ову меру безбедности суд може изрећи и у случајевима када је неурачунљивом учиниоцу била изречена мера безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, када суд на основу резултата лечења утврди да више није потребно његово чување и лечење у таквој установи, већ само његово лечење на слободи, као и онда када је учинилац учинио кривично дело у стању битно смањене урачунљивости, ако му је уз меру безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, била изречена и казна затвора или условна осуда, па му је мера безбедности обустављена, а по урачунавању времена проведеног у здравственој установи му је, у погледу остатка казне, дат условни отпуст. Решењем којим изриче наведену меру, суд ће одредити здравствену установу у којој ће се спроводити њено извршење. Лечење учиниоца извршава се на начин којим се учиниоцу дела не ограничава лична слобода, од ког правила, међутим, постоји делимично одступање – наиме, ако је то потребно ради успешнијег лечења, у току извршења ове мере безбедности, лечење учиниоца може се повремено спроводити у одговарајућој здравственој установи, с тим да ова повремена хоспитализација учиниоца не може непрекидно трајати дуже од петнаест дана, а у току целокупног трајања мере не сме трајати дуже од два месеца. Уколико се учинилац кривичног дела не подвргне лечењу на слободи или га самовољно напусти, или и поред лечења наступи опасност да поново учини противправно дело предвиђено у закону као кривично дело, тако да је потребно његово лечење и чување у одговарајућој здравственој установи, суд може изрећи меру безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи. За разлику од претходне мере обавезног психијатријског лечења, ова је од стране нашег законодавца временски релативно ограничена, па је тако Кривичним закоником прописано да иста може трајати све док постоји потреба лечења, али не дуже од три године (чл. 82 ст. 5 Кривичног законика).

У односу на претходно посматране мере безбедности медицинског карактера, мером безбедности обавезно лечење наркомана су од осталих категорија учинилаца са менталним поремећајима, посебно издвојени зависници од

употребе опојних дрога, а с обзиром на специфичност ове врсте зависности као озбиљне социо-патолошке појаве. Ова мера безбедности изриче се учиниоцу кривичног дела извршеног услед зависности од употребе опојних дрога, уз постојање додатног услова – да код учиниоца постоји озбиљна опасност да ће услед ове зависности и даље вршити кривична дела. Сматра се да је кривично дело извршено у стању зависности, не само онда када је учинилац извршио кривично дело у стању дрогираности, већ и када је извршење кривичног дела на било који начин повезано са зависношћу од употребе опојних дрога. Ова мера извршиће се у заводу за извршење казне или у одговарајућој здравственој или другој специјализованој установи, у којој постоје услови за такво лечење – то могу бити установе специјализоване за лечење болести зависности или нека општа здравствена установа, ако има посебно одељење за болничко лечење зависника⁵, при чему се наведена мера може се реализовати и лечењем на слободи. Законодавац прописује да ова мера може трајати све док постоји потреба за лечењем, али одређује и максимум њеног трајања – да може трајати најдуже три године. И онда када је изречена уз казну затвора, ова мера безбедности може трајати и дуже од времена изречене казне, али њено укупно трајање у сваком случају не може бити дуже од три године, а време проведено у установи за лечење урачунаће се у казну затвора. Уколико је изречена уз новчану казну, условну осуду, судску опомену или ослобођење од казне, ова мера безбедности извршава се на слободи, при чему је такође временски ограничена и не може трајати дуже од три године. Санкција за неповиновање изреченој мери безбедности, у виду одбијања да се подвргне лечењу или његовог самовољног напуштања је принудно извршење у здравственој или специјализованој установи, на основу одлуке суда.⁶

Услови за изрицање мере безбедности обавезно лечење алкохоличара у великој мери слични су условима за изрицање мере безбедности обавезно лечење наркомана, с тим да су различити узроци због којих се изричу. Наиме, ова мера изриче се учиниоцу који је учинио кривично дело услед зависности од употребе алкохола, код којег постоји озбиљна опасност да ће услед ове зависности и даље вршити кривична дела. Зависност од алкохола процењује се у сваком конкретном случају, при чему се под стањем зависности од алкохола не подразумева само да је кривично дело извршено у стању алкохолисаности, већ и у другим ситуацијама у којима је дело учињено у вези са постојањем зависности од алкохола. Све остале одредбе које се тичу ове мере безбедности у свему су идентичне претходно обрађиваној мери безбедности, при чему је једина разлика у погледу максималног трајања ове мере – прописано је да може трајати док траје потреба за лечењем, а најдуже две године.

⁵ Е. Ђоровић, „Мере безбедности обавезног лечења наркомана и алкохоличара у кривичном праву”, докторска дисертација, Нови Сад 2010, 184.

⁶ И. Илић и Д. Димовски, *н. г.*, 43.

Изрицање мера безбедности медицинског карактера

За изрицање мера безбедности медицинског карактера прописана су два поступка којима се одступа од редовне форме кривичног поступка. Један од тих поступака уређен је као посебни, а други као некривични поступак. Први од ових предвиђен је за изрицање мера безбедности обавезног психијатријског лечења. Наиме, Закоником о кривичном поступку, у члановима 522–532, предвиђен је посебан кривични поступак за изрицање мера безбедности обавезног психијатријског лечења, ако је окривљени у стању неурачунљивости учинио противправно дело које је у закону одређено као кривично дело. Овај поступак спада у посебне кривичне поступке и покреће се предлогом јавног тужиоца за изрицање мере безбедности, уколико постоје услови за изрицање такве мере предвиђени Кривичним закоником. До покретања посебног поступка за примену ових мера долази и када јавни тужилац на главном претресу измени оптужни акт, подношењем предлога за њихово изрицање, о ком предлогу одлучује суд који је надлежан за суђење у првом степену, а после одржаног главног претреса.

Остале две мере медицинског карактера – обавезно лечење наркомана и обавезно лечење алкохоличара, суплементарног су карактера и редовно се изричу пресудом којом се окривљени оглашава кривим, уз главну кривичну санкцију. Суд ће одлуку о изрицању ових мера донети пошто прибави налаз и мишљење вештака, који треба да се изјасни и о могућностима за лечење окривљеног (чл. 533 ст. 2 Законика о кривичном поступку).

У погледу посматраних мера безбедности, Закоником о кривичном поступку предвиђен је и један облик некривичног поступка, који се примењује тек ако након правноснажности пресуде изречене у редовном или скраћеном кривичном поступку, настану околности због којих је неопходно изменити кривичну санкцију из правноснажне пресуде, односно у ситуацији ако је условном осудом наложено лечење на слободи, а осуђени се није подвргао лечењу или је исто самовољно напустио, када суд може опозвати условну осуду или наредити принудно извршење изречене мере обавезног лечења алкохоличара или мере безбедности обавезног лечења наркомана у здравственој установи или другој специјализованој установи. Ову одлуку, суд ће донети по службеној дужности или на предлог установе у којој се осуђени лечио или је требало да се лечи, претходно ће узети изјаве од јавног тужиоца и осуђеног, а по потреби ће испитати и лекара установе у којој се осуђени лечио или је требало да се лечи.

Дакле, све мере безбедности медицинског карактера изричу се после спроведеног законом прописаног поступка и исте, са аспекта своје природе, могу имати карактер и главне и споредне кривичне санкције, у зависности од личности учиниоца кривичног дела.

По правилу, изрицање мера безбедности је факултативно, односно суд учиниоцу кривичног дела може изрећи једну или више мера безбедности (законодавац прописује могућност кумулације изрицања мера безбедности, како

међусобно, тако и у односу на друге кривичне санкције), онда када се испуне услови за њихово изрицање. Од овог правила постоји изузетак који се односи управо на изрицање мера безбедности медицинског карактера које је у закону одређено као обавезно и, како је то већ наведено, најпре се односи на ситуацију када се током поступка утврди да је учинилац у време извршења кривичног дела поступао као неурачунљиво лице, у ком случају је суд обавезан да донесе решење о изрицању мере безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи или обавезно психијатријско лечење на слободи, у зависности од тога за коју су се меру стекли законом предвиђени услови. Осим тога, примена медицинских мера безбедности обавезног је карактера и у свим осталим случајевима, онда када се за њихову примену стекну сви законом прописани услови.

Обустава примене мера безбедности медицинског карактера

У наставку рада, аутор ће се бавити питањем обуставе примене мера безбедности медицинског карактера, сматрајући га посебно значајним управо код ове групе мера безбедности. Наиме, имајући у виду сам основ њиховог изрицања – опасно стање које стоји на страни учиниоца кривичног дела услед постојања неких од многобројних душевних поремећености, односно болести зависности (наркоманије и алкохолизма), а које стање указује на постојање опасности да ће исти поново извршити кривично дело, јасно се може закључити да је, приликом одлучивања о обустави ових мера, од велике важности правилно, потпуно и детаљно сагледавање свих околности које су од значаја за одлучивање о њиховој обустави у сваком конкретном случају.

У оквиру дела Законика о кривичном поступку који се односи на поступак за изрицање мера безбедности обавезног психијатријског лечења (чл. 522 – чл. 534 Законика) – у члану 531, прописана је обустава примене мере безбедности. Наведена одредба се, дакле, односи на обуставу примене прве две од посматраних мера безбедности. Иако наш законодавац пропушта да пропише посебне одредбе које се односе на обуставу мера безбедности обавезног лечења наркомана и обавезног лечења алкохоличара, при чему ни сам Законик о кривичном поступку није изричит по питању да ли ће се и у погледу ове две преостале мере безбедности сходно примењивати одредбе које се односе на обуставу примене мера безбедности обавезног психијатријског лечења, требало би аналогно применити ове одредбе. На овакав закључак упућују и ставови судске праксе.⁷

⁷ П. Илић и др., *Коментар Законика о кривичном поступку – Треће измењено и допуњено издање*, Службени гласник Републике Србије, Београд 2013, 1099.

Обустава примене мера безбедности обавезног психијатријског лечења

Како то произилази из члана 531 Законика о кривичном поступку, суд који је судио у првом степену у којем је изречена мера безбедности, испитаће по предлогу здравствене установе, органа старатељства или окривљеног којем је изречена мера безбедности, односно по службеној дужности на сваких девет месеци, да ли је престала потреба за лечењем и чувањем окривљеног у здравственој установи. Периодична провера успешности примене мере врши се на сваких девет месеци, рачунајући од последње контроле, односно последњег преиспитивања, без обзира на то да ли се последње преиспитивање спроводило по предлогу овлашћених предлагача или по службеној дужности. Одредбу која предвиђа да о предлогу за отпуштање из здравствене установе одлучује суд који је у првом степену изрекао меру безбедности, треба схватити само као одређивање стварне и месне надлежности суда, не и састава већа који ће одлучивати о поднетом предлогу.⁸ Наиме, одлуку о обустави или замени мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи мером безбедности обавезно лечење на слободи, доноси веће из члана 21 став 4 Законика о кривичном поступку.⁹ Суд ће одлуку о обустави мере безбедности донети на седници већа, а о дану и часу одржавања седнице обавестиће странке и браниоца окривљеног, при чему може позвати и друга лица чији би искази били од значаја за доношење одлуке. Тако, суд може саслушати окривљеног уколико утврди да је способан да да изјаву, а може испитати и лекара/представника здравствене установе у којој се окривљени лечи, рођаке окривљеног код којих би, по отпуштању из здравствене установе, требало да живи, законског заступника окривљеног, итд.

Суд ће, по узимању изјаве од јавног тужиоца, обуставити решењем ову меру безбедности и одредити отпуштање окривљеног из здравствене установе, ако на основу мишљења лекара утврди да је престала потреба за лечењем и чувањем у здравственој установи, а може одредити и његово обавезно психијатријско лечење на слободи.¹⁰ Дакле, примена мере безбедности која се спроводи у здравственој установи обуставља се решењем првостепеног суда, превасходно заснованим на мишљењу лекара и извештају надлежне здравствене установе, те подразумева претходни боравак осуђеног у одговарајућој здравственој установи и зависи од мишљења и предлога које ће, у том погледу, дати лекари одговарајуће установе (будући да су једино лекари установе у којој се спроводило лечење

⁸ Исто, 1095.

⁹ У већу од троје судија, суд одлучује о жалбама против решења судије за претходни поступак и других решења у складу са овим закоником, доноси одлуке ван главног претреса и ставља предлоге у случајевима предвиђеним у овом закоником или у другом закону – чл. 21 ст. 4 Законика о кривичном поступку (*Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС), у даљем тексту: Законик о кривичном поступку.

¹⁰ Члан 531 ст. 2 Законика о кривичном поступку.

осуђеног меродавни да, с обзиром на постигнуте резултате у лечењу, дају мишљење о томе да ли је престала потреба за његовим даљим лечењем и чувањем). Критеријум за давање предлога да се болничка мера укине јесте да је дошло до битног побољшања менталног здравља делинквента, као и његове добре адаптације. Међутим, добро је познато да тзв. институционална адаптација тј. сналажење у болничком миљеу не подразумева успешну социјалну адаптацију, односно прилагођеност на друштвене услове, већ је уклапање болесног делинквента у друштво комплексан проблем, на који свакако утичу и став породице и шире друштвене заједнице.¹¹

У овом делу, неопходно је указати на важност јасноће извештаја лекара одговарајуће здравствене установе, будући да се решење о обустави мере безбедности, као што је то већ наведено, превасходно заснива управо на овом извештају. Како је извештај неопходан и најрелевантнији за доношење одлуке о обустави мере безбедности лечења, неопходно је да исти буде јасан, прецизан и довољно разумљив, да суд из истог несумњиво може утврдити да је престала потреба за даљим лечењем учиниоца и самим тим, да су се стекли услови за обуставу изречене мере, или је пак потребно да се лечење настави – што би оправдавало даље задржавање учиниоца у здравственој установи у којој се тренутно налази. У том смислу, побољшање здравственог стања учиниоца, које је констатовано у извештају надлежне здравствене установе, није основ за доношење одлуке да је престала потреба за лечењем и чувањем у здравственој установи учиниоца.¹² Нису испуњени услови да се учинилац, који се налази на лечењу у здравственој установи, пусти на слободу када према њему у здравственој установи није одрађена комплетна припрема за пуштање на слободу.¹³

И приликом испитивања по службеној дужности да ли и даље стоје разлози за трајање ове мере безбедности, суд ће претходно прибавити мишљење одговарајуће здравствене установе, па ће, уколико је наведено мишљење позитивно и уколико установа стави предлог за обуставу мере, уз дато образложење због чега је конкретно престала потреба за даљим лечењем, донети решење којим ће обуставити изречену меру безбедности.

Осим тога, суд је овлашћен и да, након узимања изјаве од јавног тужиоца и претходног прибављања мишљења лекара из којег произилази да је престала потреба за даљим лечењем учиниоца у здравственој установи, обустави меру безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи и учиниоцу одреди меру безбедности обавезно психијатријско лечење на слободи, уколико утврди да су се за изрицање ове мере стекли сви законом предвиђени услови. У том случају, не ради се о замени једне мере другом, већ о накнадном одређивању нове мере безбедности – обавезно психијатријско лечење на слободи.

¹¹ Р. Ковачевић, *Форензичка психијатрија*, Београд 2000, 211–212.

¹² Решење Апелационог суда у Београду, Кж2 бр. 1296/2017 од 04. 09. 2017.

¹³ Решење Округног суда у Београду Кж бр. 2087/06 од 31. 07. 2006.

Ако предлог овлашћених предлагача за обуставу изречене мере буде одбијен, исти се може поново поднети по протеклу шест месеци од дана доношења тог решења, рачунајући од последње одлуке суда донете по предлогу здравствене установе, органа старатељства или окривљеног, не и од одлуке коју је суд донео по службеној дужности у складу са својом обавезом периодичног преиспитивања успешности примене мере.

Питање извршења ових мера безбедности разрађено је у глави шест Закона о извршењу кривичних санкција. Међутим, слично као и у Законику о кривичном поступку, у одредбама овог Закона могу се пронаћи једино одредбе којима се регулише поступак обуставе мере безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи. Наиме, суд може у току трајања мере обавезног психијатријског лечења и чувања у психијатријској установи донети одлуку да се ова мера обустави, и то на предлог Специјалне затворске болнице или друге здравствене установе у којој се мера извршава. Здравствена установа у којој се учинилац налази обавештава суд који је изрекао меру о завршетку лечења, при чему је иста установа, односно одељење у које је учинилац упућен, обавезна и да најмање једанпут годишње обавештава суд о стању здравља лица према којем се ова мера примењује. Ако је лечење лица завршено, а истом још увек није истекла казна, полиција на чијем подручју се налази здравствена установа, по одлуци суда о обустави изречене мере безбедности, спровешће осуђено лице на извршење казне, под условом да му суд није одредио условни отпуст. У вези престанка ове мере, Закон о извршењу кривичних санкција садржи и одредбе о помоћи учиниоцу после отпуштања из здравствене установе – након извршења ове мере безбедности, бригу о лицу према коме је била примењена преузима Центар за социјални рад, чија се надлежност одређује према његовом пребивалишту, односно боравишту.¹⁴

Са друге стране, одредбе о обустави мере безбедности обавезно психијатријско лечење на слободи су у Закону о извршењу кривичних санкција изостале. Једино питање које се у одређеној мери дотиче обуставе произилази из члана 204 Закона о извршењу кривичних санкција и претпоставља обавезу установе о обавештавању суда који је изрекао меру, и то на сваких шест месеци о стању здравља лица које је на лечењу, као и о завршетку лечења.

Обустава примене мера безбедности обавезно лечење наркомана и обавезно лечење алкохоличара

У погледу питања обуставе ових мера безбедности, може се закључити да су у домаћем кривичном законодавству садржане само одредбе о њиховом изрицању и принудном извршењу, те да су одредбе о њиховој обустави – изостале,

¹⁴ И. Илић и Д. Димовски, *н. д.*, 40.

а исто тако је изостала и одредба о евентуалној сходној примени члана 531 Законика о кривичном поступку (који се односи на обуставу мера безбедности обавезног психијатријског лечења) приликом обуставе и ових мера. Међутим, иако из Законика то децидирано не произилази, ставови судске праксе упућују на закључак да се у конкретном случају ове одредбе аналогно примењују. Наиме, основ за доношење решења о обустави и ових мера јесте превасходно закључак и мишљење тима лекара одговарајуће здравствене установе у којој се спроводи лечење учиниоца. Наведена околност произилази и из Решења Апелационог суда у Нишу Кж2 бр. 56/2020 од 29. 01. 2020. године – „испуњеност услова за обуставу мере безбедности обавезног лечења наркомана цени се на основу предлога комисије лекара здравствене установе у којој се извршава изречена мера безбедности, који су стручни да дају објективан налаз и мишљење у погледу степена и ефекта лечења у хоспитализованим условима и да ли и даље постоји потреба за тим лечењем”. Такође, у пракси је заузет и став да је суд, пре него што се донесе одлука о обустављању мере безбедности обавезног лечења алкохоличара, дужан да саслуша јавног тужиоца (Решење Врховног суда Србије Кж2 бр. 656/98 од 15. 09. 1998. године). Овакво становиште је прихватљиво, осим у случјевима када је истекао законски максимум за трајање мере – тада примена мере престаје по самом закону и није потребно доносити никакву посебну судску одлуку, аналогно истеку затворске казне.¹⁵

Са друге стране, поједина питања која су у одређеној мери повезана са питањем обуставе ових мера (а која се тичу завршетка лечења учиниоца), разрађена су и Законом о извршењу кривичних санкција. Међутим, овим Законом једино се прописује обавеза установе у којој се извршава мера обавезног лечења наркомана, односно мера обавезног лечења алкохоличара, да најмање једном у шест месеци обавештава надлежни суд о њеном извршавању, као и о завршетку лечења осуђеног. Ова је одредба посебно значајна, јер се у судској одлуци не одређује време трајања ових мера, већ о томе суд одлучује на основу постигнутих резултата у лечењу наркомана или алкохоличара.¹⁶

Будући да су наведене мере суплементарног карактера и да се изричу уз главну кривичну санкцију, овај Закон у члану 207 садржи одредбу о упућивању осуђеног на извршење остатка казне затвора. Тако, када се према извештају здравствене установе у којој је према осуђеном извршавана мера безбедности обавезног лечења наркомана (или алкохоличара), утврди да је процес лечења успешно завршен, суд према Закоником о кривичном поступку доноси решење којим обуставља извршење односне мере безбедности и, ако је уз меру безбедности била изречена и казна затвора, према Закону о извршењу кривичних санкција одлучује да осуђени остатак казне затвора проведе у одговарајућој установи за извршење казне затвора.

¹⁵ П. Илић и др., *н.г.*, 1099.

¹⁶ И. Илић и Д. Димовски, *н. г.*, 43.

Закључна разматрања

У оквиру мера безбедности, изузетно важне врсте кривичних санкција у домаћем систему кривичних санкција, као посебно значајне истичу се мере безбедности медицинског карактера. Ове мере намењене су учиниоцима код којих је извршено кривично дело, односно противправно дело које је у закону одређено као кривично дело, а које је понашање учиниоца узрочно повезано са одређеним душевним болестима, душевним поремећајима, односно стањем зависности од употребе алкохола или наркотика. Применом ових мера безбедности, наведена стања/услови, који могу да утичу на то да ће учинилац и убудуће вршити кривична дела, отклања се подвргавањем учиниоца одговарајућем медицинском третману, односно лечењу у здравственој установи или лечењу на слободи, уз одговарајући надзор.

У вези обрађиваних мера безбедности, намера је аутора била да, управо имајући у виду сам основ њиховог изрицања, истакне, као посебно важно, питање обуставе ових мера. Анализом свих одредби које се тичу обуставе медицинских мера безбедности, може се закључити да је најпре потребно прецизније усаглашавање одговарајућих одредби Кривичног законика, Законика о кривичном поступку и Закона о извршењу кривичних санкција. Конкретно, у погледу обавезе обавештавања суда о току извршења мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи и питања обуставе ове мере, постоји неусаглашеност одредби Законика о кривичном поступку и Закона о извршењу кривичних санкција. Наиме, Закоником о кривичном поступку прописано је да суд који је судио у првом степену у којем је изречена мера безбедности, испитује по предлогу здравствене установе, органа старатељства или окривљеног коме је изречена мера, односно по службеној дужности на сваких девет месеци да ли је престала потреба за лечењем и чувањем у здравственој установи, па ако предлог за обуставу буде одбијен, исти се може поново поднети по протеку шест месеци од дана доношења решења о одбијању предлога за обуставу (члан 531). Са друге стране, Закон о извршењу кривичних санкција предвиђа да је здравствена установа, односно одељење у које је лице упућено ради лечења и чувања, обавезна да најмање једанпут годишње обавештава суд који је изрекао меру о стању здравља лица према којем се примењује (члан 198), као и да суд може, на предлог Специјалне затворске болнице или друге здравствене установе у којој се мера извршава, у току трајања мере одлучити да се мера обавезног психијатријског лечења и чувања у психијатријској установи обустави или изрећи меру обавезног психијатријског лечења на слободи (члан 199 став 1).

Осим тога, питање обуставе управо ове мере безбедности је у домаћем кривичном законодавству најпотпуније регулисано. Тако се као следећи закључак истиче чињеница да у погледу обуставе преосталих мера безбедности медицинског карактера, у домаћем законодавству постоји низ недоречености и правних празнина, које у одређеној мери отежавају поступање судова, те да је у вези

с тим, потребно у будућности и јасније и потпуније регулисати питање обуставе ових мера безбедности и употпунити постојеће недоречености у регулативи конкретнијим одредбама.

Литература

- Ђурђић, Војислав. *Кривично-процесно право – посебни део*. Ниш: Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Нишу, 2014.
- Илић, Горан, Миодраг Мајић, Слободан Бељански, и Александар Трешњев. *Коментар Законика о кривичном процесу*. Треће измењено и допуњено издање. Београд: Службени гласник Републике Србије, 2013.
- Илић, Иван, и Дарко Димовски. „Осврт на важећу регулативу мера безбедности”. *Билтен праксе Вишег суда у Нишу*, бр. 32/2014, 2014, 31–51.
- Илић, Иван. „Извршење мера безбедности медицинског карактера”. У: *Усклађивање права Србије са правом ЕУ: зборник радова Правног факултета у Нишу*. Ниш: Правни факултет, 2014. 561–573.
- Илић, Иван. „Маргиналије уз поступак за изрицање мера безбедности психијатријског лечења”. У: *Зборник радова студената докторских студија права*. Ниш 2014. 17–43.
- Јовашевић, Драган. *Кривично право – општи део*. Београд 2010.
- Ковачевић, Ратко. *Форензичка психијатрија*. Београд 2000.
- Соковић, Снежана. „Спорна питања изрицања мера безбедности медицинског карактера”. *Crimen* 3/2017, 356–372.
- Стефановић, Србољуб. „Мере безбедности медицинског карактера”. Магистарски рад. Ниш, 2002.
- Стојановић, Зоран. „Мере безбедности психијатријског лечења, принудно психијатријско лечење као кривична санкција”. *Crimen* 2/2014, 145–172.
- Ђоровић, Емир. „Мере безбедности обавезног лечења алкохоличара и наркомана у кривичном праву”. Докторска дисертација. Нови Сад, 2010.
- Чејовић, Борислав. *Кривично право*. Десето издање. Београд, 2007.
- Шкулић, Милан. *Кривично процесно право*. Београд 2011.

Прописи

- Закон о извршењу кривичних санкција. *Службени гласник Републике Србије*, бр. 55/2014 и 35/2019.
- Законик о кривичном поступку. *Службени гласник Републике Србије*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС.
- Кривични законик. *Службени гласник Републике Србије*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр, 107/2005 – испр, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

Судске одлуке

Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1 бр. 675/2018 од 07. 11. 2018.
Решење Апелационог суда у Београду Кж2 бр. 1083/2018 од 28. 08. 2018. Решење
Апелационог суда у Београду Кж2 бр. 1296/2017 од 04. 09. 2017. Решење
Апелационог суда у Крагујевцу Кж2 бр. 527/2017 од 05. 09. 2017. Решење
Апелационог суда у Крагујевцу Кж2 бр. 553/2018 од 13. 09. 2018. Решење
Апелационог суда у Крагујевцу Кж2 бр. 588/2016 од 26. 07. 2016. Решење
Апелационог суда у Крагујевцу Кж2 бр. 80/2019 од 07. 02. 2019. Решење
Апелационог суда у Крагујевцу Кж2 бр. 808/2018 год 27. 12. 2018. Решење
Апелационог суда у Нишу Кж2 бр. 142/2020 од 06. 03. 2020.
Решење Апелационог суда у Нишу Кж2 бр. 56/2020 од 29. 01. 2020.
Решење Апелационог суда у Нишу Кж2 бр. 910/11 од 26. 09. 2011.
Решење Вишег суда у Пожаревцу Кв бр. 9/2017 од 26. 01. 2017.
Решење Вишег суда у Чачку Кж бр. 147/2014 од 17. 11. 2014.
Решење Вишег суда у Чачку Кж бр. 43/2020 од 10. 07. 2020.
Решење Окружног суда у Београду Кж бр. 2087/06 од 31. 07. 2006.